

2.9. A KI- ÉS BEVÁNDORLÁS HATÁSA A NÉPESSÉG ISKOLÁZOTTSÁG SZERINTI ÖSSZETÉTELÉRE*

HÁRS ÁGNES & SIMON DÁVID

A hétköznapiokban visszatérő és egyértelműnek tekintett az az állítás, hogy a legjobbak és legtehetségesebbek mennek külföldre, és a kevésbé tehetségesek, kevésbé versenyképesek maradnak, így az elvándorlás miatt összességében a hazai népesség összetétele, iskolázottsági szintje, versenyképessége folyamatosan romlik. Ebben az alfejezetben ezt a kérdést vizsgáljuk. Kérdésünk úgy is felvethető, hogy vajon teljesül-e, egyrészt, hogy az elvándorlókat a bevándorlók helyettesítik/pótolják, másrészt, hogy nagy eséllyel a képzetek és versenyképesek a kivándorlók, és őket a szakképzetlen bevándorló vendégmunkások helyettesítik.

A ki- és bevándorlás számításba vétele bonyolult kérdés. A kivándorlás nem feltétlenül végleges, visszavándorlás követ(het)i, s ezek a lépések ismétlődhetnek. Az elvándorlók és a visszavándorlók iskolázottság szerinti összetételét kettős szelekció magyarázza (Massey, 2015). A bevándorlás esetén is lehetséges a bevándorlók későbbi elvándorlása (vissza vagy továbbvándorlása) (lásd például Dustmann–Görlach, 2016). Az iskolai végzettség és a migrációs döntés közötti kapcsolat sem független (Dustmann–Glitz,

2011). Elemzésünk középpontjában a munkaerőpiaci sikerességet befolyásoló iskolai végzettség szerinti összetétel változása áll. A rendelkezésre álló adatok segítségével azt mérjük, hogy a hazai népesség iskolázottság szerinti összetétele hogyan változott az el- és a bevándorlással, és ebben volt-e időbeli változás.

Fogalmak, adatok

A vándorlás hatásának vizsgálatához mindenekelőtt a ki- és bevándorlók definiálása, valamint a hivatalosan publikált statisztikák által lefedett népesség, valamint a tényleges folyamatok leírását mutató adatok tisztázása és pontosítása szükséges.

– A *bevándorlást* a külföldön születettek számával mérjük. Ez a csoport mindazokat tartalmazza, akik nem Magyarországon születtek, és a magyar népesség részét alkotják – akár rendelkeznek magyar állampolgársággal, akár nem.¹

– Az *elvándorlás* mérése nehezebben nyomon követhető a nyilvántartott hazai adatforrások alapján, az elvándorlást rendszerint a célországok statisztikaiban – az úgynevezett tükörstatisztikákban – lehet nyomon követni. Az elvándorlás leírásakor emellett azokat a szokásosan ingázóként említetteket is figyelembe vesszük, akik külföldi telephelyen dolgoznak, ugyanis ők is távol vannak a hazai munkapiactól.

A migráció a fiatalabb korcsoportokra jellemző, ezért a vizsgálatot leszűkítettük a 20–59 évesek korcsoportjára.² Iskolai végzettség szerint három kategóriát különböztetünk meg, figyelembe véve a rendelkezésre álló adatkorlátokat:³ a legfeljebb 8 általános (ISCED 0–2), a középfokú végzettségűek (ISCED 3–4), valamint a felsőfokú végzettségűek (ISCED 5–8) csoportját.

A következő adatforrásokkal dolgoztunk:

– A *népszámlálás teljes* népességre vonatkozó adatai szolgálnak megbízható adattal a népesség számáról és

* A jelen cikk a Központi Statisztikai Hivatal Munkaerőfelmérés és Népszámlálás 2022 adatállományai felhasználásával készült. Az ebben foglalt számítások és az azokból levont következtetések kizárólag a jelen cikk szerzőinek mint szerzőknek a szellemi termékei.

¹ Az állampolgárság alapján történő megkülönböztetés a státustörvényt követően a magyar állampolgárság nagymértékű kiterjesztésével nem ad valós képet a bevándorlókról, és lényegesen kisebb csoportot fed le (az időszak végén a külföldön születetteknek alig egyharmada volt külföldi állampolgár).

² Itt jelezzük, hogy az elvándorláshoz használt uniós munkaerő-felmérés (*European Union Labour Force Survey, EU LFS*) tükörstatisztika online elérhető adatai csak a 20–64 éves korcsoportra állnak rendelkezésre, a későbbiekben ezt természetesen jelezzük majd.

³ Az iskolai végzettségre vonatkozó adatok részletesebb bontására az elvándorláshoz használt EU LFS tükörstatisztika nem áll rendelkezésre, az adatok csak három kategóriára érhetők el. A bevándorlás esetén pedig a külföldiek részletesebb, finomabb besorolása okozhat bizonytalanságot, mindenekelőtt az eltérő oktatási rendszerek nehéz összevethetősége miatt.

összetételéről, így a bevándorlásról is. Korlátot jelent, hogy az adatok egy időpontra, 2022-re vonatkoznak (amikor az adatfelvétel történt). A bevándorlás *összetételhatását* és időbeli változását a munkaerő-felmérés évenkénti részletes adataival vizsgáljuk,⁴ amelyet a 2022. évi népszámlálás adatai alapján korrigáltunk.⁵

– Az *elvándorlás* mérésére a hazai munkaerő-felméréshez hasonló, az EU-/EGT-tagországokban felvett tükörstatisztika (EU LFS) online adatait használjuk, így azokat a más EU-/EGT-országokban élőket tudjuk számba venni, akik legalább egy éve élnek más EU-/EGT-országban.⁶ Emellett a szokásosan *ingázóként* definiált csoporthoz tartoznak azok,⁷ akik a hazai munkaerő-felmérésben válaszadóként – mint lakcímmel rendelkezők – megjelennek, ugyanakkor az adatfelvétel szerint külföldi munkahelyen dolgoznak. A definíció azonban bizonytalan, és nem komplementer az egy éven túl külföldön tartózkodó elvándorlók csoportjával. A definíciós és adatfelvételi bizonytalanság miatt a csoport egy része megjelenhet az EU LFS tükörstatisztikáiban is, más részük azonban nem, ugyanakkor munkapiaci szempontból külföldön dolgoznak és (esetleg) élnek, ezért az elvándorlás részét jelentik.

⁴ A KSH munkaerő-felmérés nemzetközi szabványokon alapuló – nem teljes körű – többlépcsős rétegzett véletlen mintavételt alkalmazó nagymintás adatfelvétel, amely rotációs panelként valósul meg. Az összegyűjtött adatok tartalmazzák a népességre és a vándorlásra vonatkozó hosszabb időszakot felölelő adatokat. Az adatfelvétel mintamérete messze meghaladja a társadalomtudományi survey-kutatások szokásos mintaméretét (a vizsgált időszakban 46 ezer és 60 ezer fő között ingadozott), ami jelentősen csökkenti a mintavételi hiba mértékét, ami az itt bemutatott elemzésben jó közelítéssel kisebb mint 1 százalékpont. A KSH a minta kialakítását, illetve utólagos súlyozását a népszámláláson alapuló továbbvezetett adatok alapján végzi.

⁵ A munkaerő-felmérés alapján 2022-ben a külföldön születettek becsült aránya a 20–59 éves korú népességben elmarad az azonos évi népszámlálás alapján jellemző aránytól. Mivel a népszámlálás tekinthető a megbízhatóbb adatforrásnak, ezért a munkaerő-felmérés adatait a népszámlálás adatai alapján korrigáltuk – azzal a feltételezéssel élve, hogy a munkaerő-felmérés iskolai végzettségkénti torzítása a vizsgált időszak egészében hasonló volt (ezt a feltételezést további vizsgálattal teszteltük, az eredményeket kívánságra bemutatjuk).

⁶ Ez jól közelíti az elvándorlást, amely más adatforrások szerint is jelentős részben ezekbe az országokba irányul.

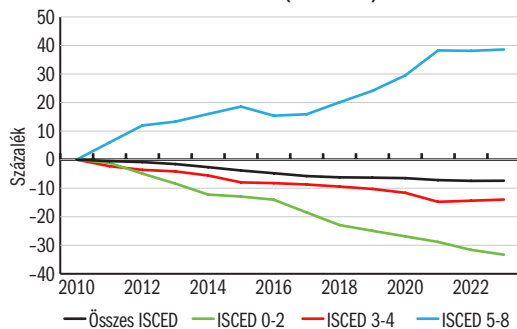
⁷ A szokásos definíció leegyszerűsítő, azt feltételeznél, hogy az érintett egy évnél rövidebb ideig a két ország között mozogva él és dolgozik külföldön, azonban használata megfelelőnek tűnik, ezért az alfejezetben a továbbiakban ezt követjük.

A továbbiakban a be- és kivándorlás hatását a népességre iskolai végzettségek szerint külön-külön, majd szintetizálva mutatjuk be a leíró statisztika eszközeivel.

A népesség létszámváltozása

A vándorlás hatását az össznépességhez, illetve a vizsgált részcsoporthoz viszonyítjuk. A vándorlás számottevő élénkülése a 2010-es időszak elejétől érzékelhető, ezért ezt az időszakot vizsgáljuk. A népesség iskolázottság szerinti csoportjainak a változását összességében demográfiai és vándorlási tényezők együttesen alakítják. A 2.9.1. ábra a különböző iskolai végzettségű népességnek a változását mutatja be a 2010–2023 közötti időszakra (a kérdésről lásd a 2.3. alfejezetet is). A teljes népesség száma 7 százalékkal, a középfokú végzettségűeké 14 százalékkal, míg az alacsony fokú végzettségűeké 33 százalékkal csökkent, a felsőfokú végzettségűeké pedig 39 százalékkal növekedett.

2.9.1. ábra: A 20–59 éves népesség iskolai végzettség szerinti csoportjainak arányváltozása 2010 és 2023 között a 2010-es (becsült) létszámukhoz viszonyítva, 2010–2023 (százalék)

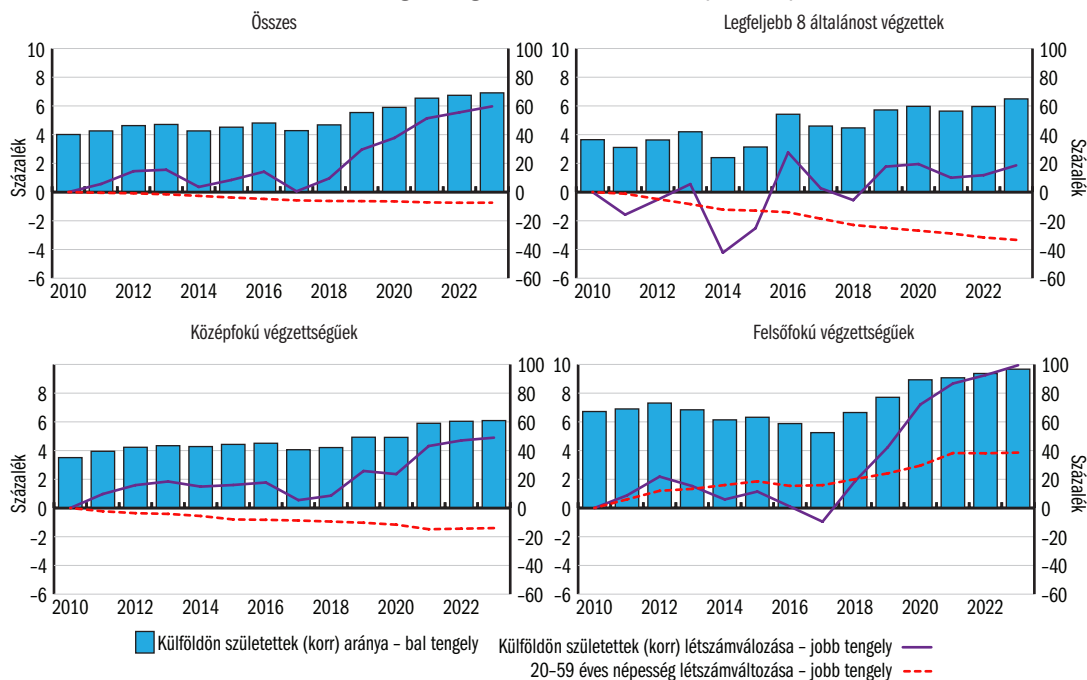

Forrás: KSH munkaerő-felmérésének negyedéves értékeiből számított éves átlagok.

Bevándorlás

A népszámlálás alapján 2022-ben a *bevándorlók* aránya a 20–59 évesek körében a magyar népesség 6,9 százaléka, az alap- és a középfokú végzettségűek esetében 6–6 százaléka, a felsőfokú végzettségűek körében 9,4 százaléka volt. A bevándorló népesség jellemzőit mutatja, hogy kétharmaduk a szomszédos országokban

2.9.2. ábra: A bevándorlás hatása a népességszám, valamint külföldön születettek számának alakulására iskolai végzettségek szerint, 2010–2023 (százalék)

Forrás: KSH munkaerő-felmérése.

született: 36 százalék Romániában, 18 százalék Ukrajnában, 7 százalék Szerbiában, 5 százalék Szlovákiában (valószínűleg zömében határon túli magyarok). A többiek 4 százaléka Németországban, és további 30 százaléka egyéb – részben távoli – országokban. Iskolai végzettség szerint jelentős az eltérés: az alapkülső végzettségű bevándorlók 68 százaléka, a középfokú végzettségűek 71 százaléka született a szomszéd országok valamelyikében (az átlagot meghaladóan, 41, illetve 39 százalékban Romániában), míg a felsőfokú végzettségű bevándorlók nagyobb arányban (40 százalék) nem a szomszéd, hanem egyéb országokban születtek. A munkaerő-felmérés szerint a 2010–2023 közötti időszakban átlagosan a bevándorlók kétharmada (65 százaléka) született az EU valamelyik országában, az alapkülső és a középfokú végzettségűek esetében 68 százalék, a felsőfokúaknál 60 százalék. Az időszak végére az EU-országokban születettek aránya lecsökkent, 2022-ben 57, 65, 60 és 49 százalék

volt. A közép- és különösen a felsőfokú végzettségű bevándorlók között emelkedett a nem EU-országokban születettek aránya.

A bevándorlás hatását a népesség iskolai végzettségi csoportjaira a 2.9.2. ábra mutatja. Az ábrák szaggatott vonallal jelzik a fentiekben bemutatott népességszám (vö. 2.9.1. ábra), illetve a bevándorló létszám százalékban mért változását 2010 óta és a bevándorló népesség arányát a teljes népességhez viszonyítva. Az arány változása függ a két trend alakulásától.

Összességében a népesség csökkenése mellett a bevándorlás 2010 második felétől növekvő üteme együttesen növelte a bevándorlási arányt. A *legfeljebb 8 általánost végzetek* esetében nem látszik növekvő bevándorlási trend, a gyorsan csökkenő alacsony iskolai végzettségű népesség azonban körükben enyhén növelte a bevándorlók arányát. A *középfokú végzettségűek* esetében a csökkenő népességszám és a bevándorlás mérsékelt növekedésének hatására növekszik a beván-

dorlás aránya a 2010-es évek második felétől. Ezekről eltér a felsőfokú végzettségűek bevándorlásának mintázata, a 2010-es időszak vége felé gyorsan növekvő ütemű bevándorlás és a hazai felsőfokú népesség növekedése mellett összességében a *felsőfokú végzettségű* bevándorlók aránya kisebb mértékben, de így is számottevően növekedett. 2010 óta a bevándorlók aránya iskolai végzettségenként hasonló változást mutat, összességében 2,9 százalékponttal, az alacsony iskolai végzettségűeké 2,8 százalékponttal, a középfokú végzettségűeké 2,6 százalékponttal, a felsőfokú végzettségűeké 3 százalékponttal emelkedett.

Elvándorlás

Az elvándorlás mérésére a fentiekben leírt módon az Eurostat EU LFS online tükröstatistikájának adatait használtuk.⁸ Az elvándorlás fő célrégióját jelentő EU- (és EGT-) országokba egy évet meghaladó időtartamra költöző Magyarországon született népességet vizsgáltuk.⁹ A 2.9.3. ábra a 2.9.2. ábrához hasonlóan mutatja az elvándorlás arányát a megfelelő népességhez és az elvándorlás változását 2010-hez képest. Az előzőkéhez hasonlóan itt is feltüntetjük a népesség 2010. évhez viszonyított változását is.

Az elvándorlás növekedési üteme összességében a 2010-es évtized elejétől növekvő, az alacsony iskolai végzettségűek esetében az időszak végén látjuk az elvándorlás ütemének növekedését, a felsőfokú végzettségűek esetében pedig a jelentős növekedés az időszak végén megtorpanni látszik. A középfokú végzettségűek esetében közel állandó az elvándorlás üteme az

időszak egészében. Az elvándorlás aránya a számottevően csökkenő népességszám mellett a *legfeljebb 8 általánost végzettségűek* esetében gyorsan növekszik. A *felsőfokú végzettségűek* esetében az elvándorlásnál is eltérő folyamatokat látunk: számottevően növekvő népességszám mellett is gyorsan növekedett az elvándorlás aránya, míg a *középfokú végzettségűek* esetében alig változott az arány. Összességében az elvándorlás aránya 2010 óta iskolai végzettségenként eltérően alakult. Az elvándorlók aránya a teljes népességhez viszonyítva 4,9 százalékponttal növekedett, az alacsony iskolai végzettségűeknél a növekedés mértéke 6,8 százalékpont, a középfokú végzettségűeknél 3,5 százalékpont, a felsőfokú végzettségűeknél – a kiinduló időszakban is magas arány mellett – 6,4 százalékpont volt.

Ingázás

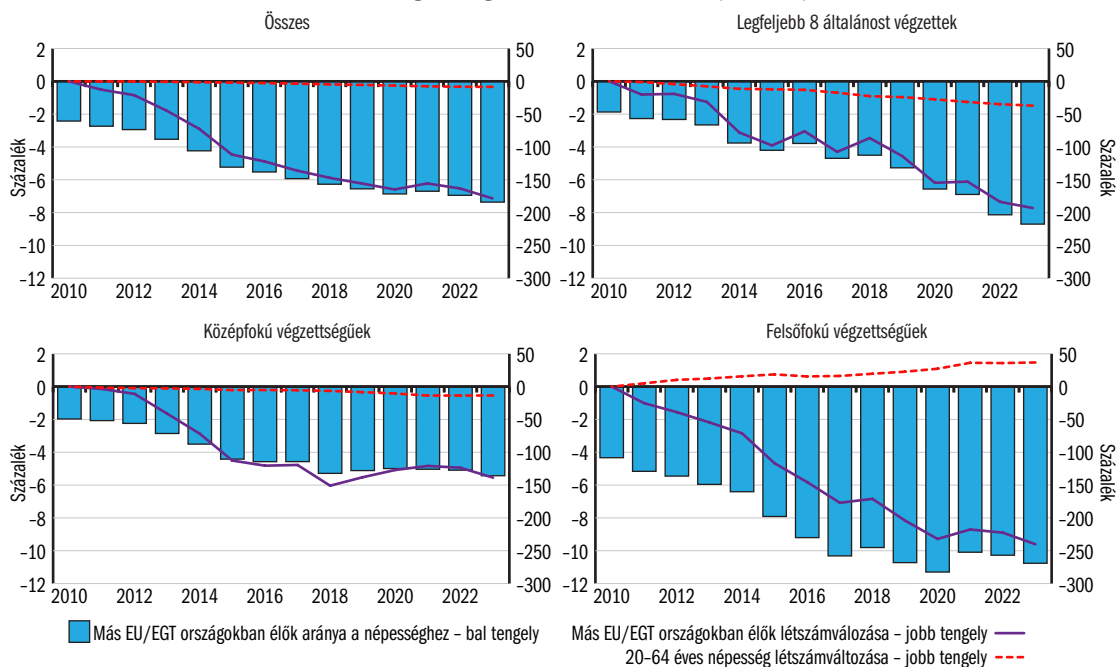
A hazai munkapiacra az ingázók sem jelennek meg. Ennek a csoportnak a távolléte bizonytalanabb, a külföldön tartózkodásuk ismétlődő hosszabb-rövidebb időszakokból állhat, céljuk a külföldi munkavállalás, munkahelyük telephelye külföldön van, de háztartásuk Magyarországon, és így megjelennek a hazai munkaerő-felmérésben. A definíció – ahogy láttuk – eltér a bevándorlókétól és az elvándorlókétól is, nem azok jelennek meg az adatokban, akik egy évnél rövidebb ideig tartózkodnak külföldön, hanem akiknek még kapcsolatuk van az otthonukkal. Ezért részben beletartoznak az elvándorlók fent bemutatott csoportjába, részben nem, az arány bizonytalan. A 2.9.4. ábra az ingázók iskolai végzettség szerinti sajátosságait mutatja. Itt is feltüntetjük a teljes népesség és az ingázók változását 2010-hez viszonyítva, illetve az ingázók arányát a megfelelő népességben.

Az ingázók létszáma a 2010-es időszak elején folyamatosan növekedett, majd megállapodott, a koronavírus-járvány következtében visszaesett, majd fokozatosan ismét emelkedett az alacsony és a középfokú iskolai végzettségűek csoportjában. A felsőfokú végzettségűek esetében nem érzékelhető jelentősebb hullámozás, körükben az ingázók létszáma alacsony szinten stagnál. Mindezek következtében az ingázók

⁸ Az elérhető elvándorlási adatok a 20–64 éves korcsoportra állnak rendelkezésre, így az ábrák ennek megfelelően kissé eltérnek a 20–59 évesekre számolt adatoktól.

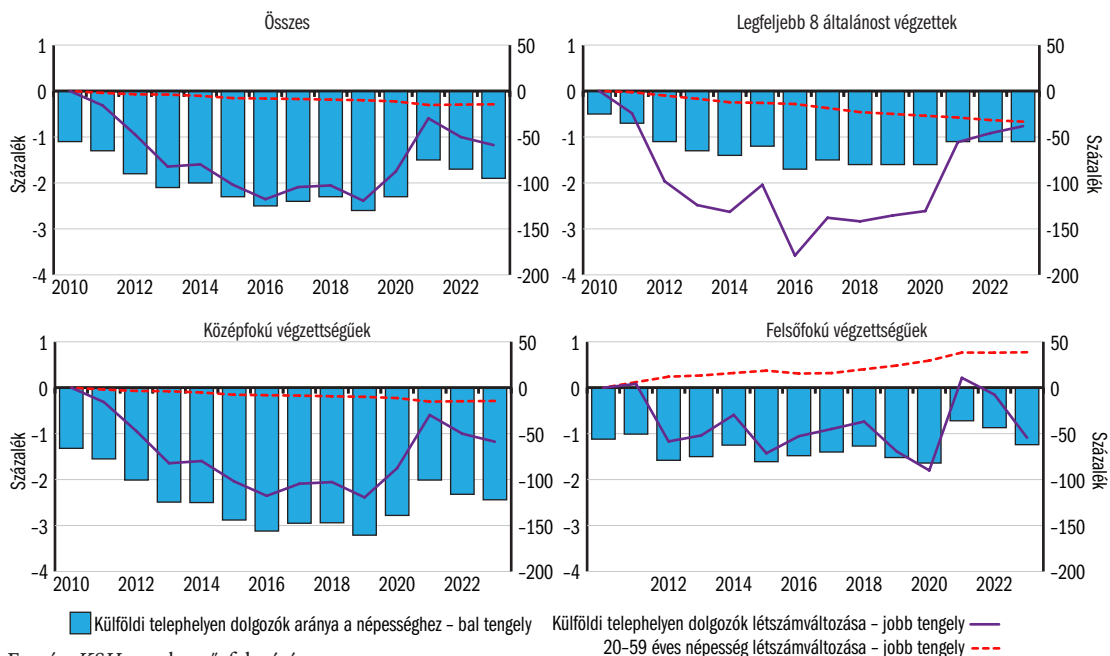
⁹ Az EU LFS online adatai alapján a más EU/EGT-országokban élő aktív korú magyar állampolgárok állományának publikált éves adatait használjuk. Az adatfelvétel csak EU/EGT-országokra terjednek ki, a szabad mozgás lehetősége mellett ez bizonyult az elvándorlás fő céljának, így ez nem okoz számottevő torzítást. Az Egyesült Királyság kilépése az EU-ból azonban gondot jelent, hiszen egyrészt ezzel 2019 után az Európai Unió 28 ország helyett 27-re szűkült, másrészt az Egyesült Királyság a kelet-közép-európai régióból – így Magyarországról is – elvándorlók egyik legfontosabb célországa volt. Ezért a későbbi idősokra vonatkozóan becslést alkalmazunk, a 2019-ig rendelkezésre álló adatok tovább vezetésével (részletesebben lásd Hárs, 2025).

2.9.3. ábra: Az elvándorlás – más EU-országban élők – hatása a népességszám alakulására iskolai végzettségek szerint, 2010–2023 (százalék)

Forrás: KSH munkaerő-felmérése, EU LFS-tükörstatistika.

2.9.4. ábra: Az ingázás – külföldi telephelyen dolgozók – hatása a népességszám alakulására iskolai végzettségek szerint, 2010–2023 (százalék)

Forrás: KSH munkaerő-felmérése.

aránya minden iskolázottsági csoportban a hullámzások mellett lényegében stagnált. Átlagosan az időszak egészében 0,8 százalékponttal emelkedett, az alacsony iskolai végzettségűek esetében 0,6 százalékponttal csökkent, a középfokú végzettségűek esetében 1,1 százalékponttal emelkedett, a felsőfokú végzettségűek esetében lényegében nem változott az arány.

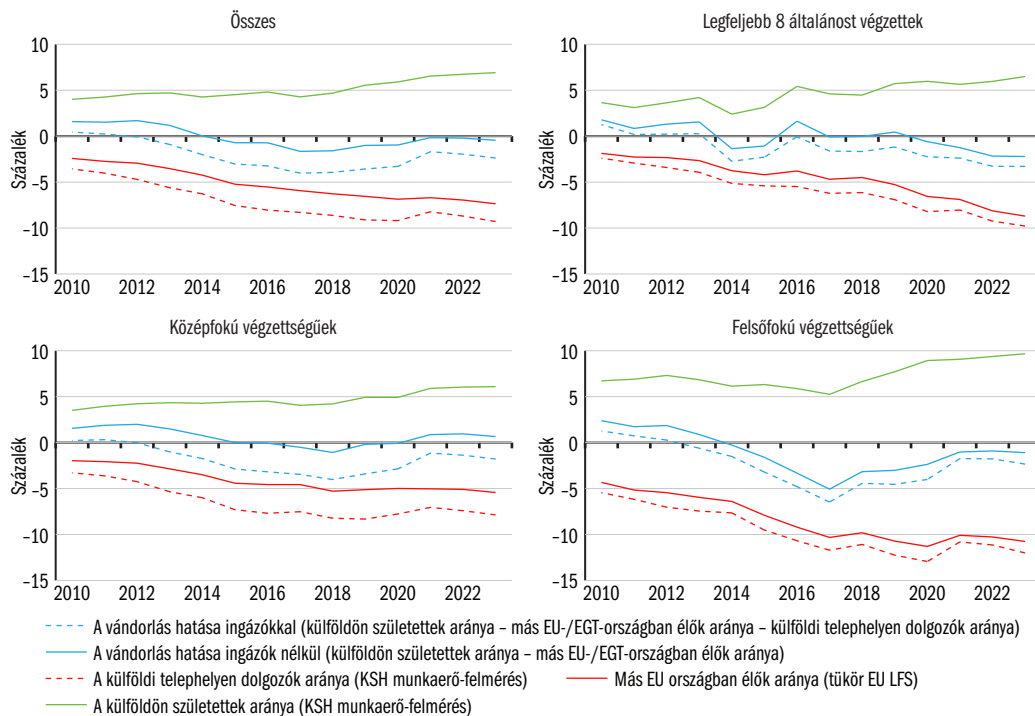
A vándorlás és a népesség alakulása

Az előzőekben látott többirányú folyamat eredményeit összegzi az 2.9.5. ábra. A bevándorlók (külföldön születettek) és az elvándorlók (más EU-/EGT-országban élők) arányát a megfelelő népességcsoporthoz viszonyítva mutatjuk be, és láthatjuk a vándorlás együttes hatását, egyenlegét is. Az ábrákon szaggatott vonal jelzi az elvándorlók felett az ingázók arányát is, a két vonal közötti sávban található az az, akik a hazai munkapiactól távol vannak, de nem jelennek meg az elvándorlás statisztikájában. Ugyanezt feltüntetjük a vándorlási egyenleg esetében is.

Láthatjuk, hogy a be- és elvándorlás aránya a *népesség egészében* kiegyenlíti egymást, az adatok szerint a növekvő arányú bevándorlás pótolja az elvándorlást. Míg a 2010-es évek elején a bevándorlók aránya még meghaladta az elvándorlókét, a 2010-es évek derekán stagnáló bevándorlás mellett növekvő elvándorlás hatására az egyenleg enyhén csökkent. Az időszak végén a bevándorlás is növekedni kezdett, miközben fokozatosan növekvő volt az elvándorlás, így a két folyamat kioltotta egymás hatását. Iskolai végzettségenként kicsit eltérő változásokat látunk.

Az *alacsony iskolai végzettségűek* bevándorlásának az aránya kisebb hullámzással stagnál, az elvándorlás aránya a 2010-es évek elején még alacsony volt, összességében a bevándorlás aránya meghaladta az alacsony iskolai végzettségűek elvándorlását, azonban az évtized közepétől a növekvő elvándorlás hatására az időszak végére már az elvándorlás növekvő mértékben meghaladta a bevándorlási arányt.

2.9.5. ábra: A vándorlás együttes hatása a népességszám alakulására iskolai végzettségek szerint

Forrás: KSH munkaerő-felmérése, EU LFS-tükörstatisztika.

A középfokú végzettségűek esetében a lassan növekvő bevándorlási arány mellett folyamatosan növekedett az elvándorlás aránya is. Összességében az időszak elején alacsony elvándorlási arányt a stagnáló bevándorlási arány meghaladta, az időszak közepére a növekvő elvándorlás mellett stagnáló bevándorlás kiegyensúlyozta, majd az időszak végére gyorsuló bevándorlás és a stabil elvándorlásnövekedés mellett a bevándorlás ismét kevéssel meghaladta az elvándorlást. A felsőfokú végzettségűek esetében a kép nagyobb arányú be- és elvándorlást mutat. Az elvándorlás aránya az időszak egészében folyamatosan növekedett, míg a bevándorlók aránya az időszak első felében viszonylag magas szinten stagnált, majd növekedésnek indult. Így a vándorlási folyamatok a felsőfokú végzettségűek arányában az időszak elején kisebb növekedést, az időszak közepén jelentősebb mértékű csökkenést eredményeztek, míg az időszak végére az el- és visszavándorlás közel kiegyensúlyozta egymást.

Figyelemre méltó, hogy az ingázás iskolai végzettségenként eltérő arányban növelhette az elvándorló népességet. Amint erre már utaltunk, a szaggatott és folytonos vonallal jelölt két görbe közötti sávban találhatjuk az ingázók hatását az elvándorlásra. Az ingázás a középfokú végzettségűek esetében a legnagyobb jelentőségű az elvándorlásban (főként a koronavírus-járványt megelőző időszakban), ahol egyébként az elvándorlók aránya viszonylag kicsi volt. A másik két iskolázottsági csoportban az ingázás hatása sokkal kisebb.

A be- és elvándorlás hatását az egyes iskolázottsági csoportok arányára a 2.9.1. táblázatban foglaltuk össze. A Magyarországon születettek összetétele 2010–2023 között jelentősen változott – 5–5 százalékponttal csökkent az alacsony és a középfokú iskolai végzettségűek aránya a népességben, míg a felsőfokú végzettségűek aránya 10 százalékponttal növekedett. A vándorlás a demográfiai összetételt lényegében nem változtatta.

¹⁰ Összehasonlító elemzésükben a 2010-es években Grabowska-Lusinska és szerzőtársai (2016) még azt találta, hogy az akkor magasnak bizonyuló bevándorlási arány mellett a többi kelet-európai országhoz képest Magyarország bevándorló ország.

2.9.1. táblázat: A vándorlás hatása a népesség iskolai végzettsége szerinti összetételére, 2010, 2016, 2023 (százalék)

	Legfeljebb 8 általános (ISCED 0-2)	Középfokú végzettségűek (ISCED 3-4)	Felsőfokú végzettségűek (ISCED 5-8)
A Magyarországon születettek összetétele iskolázottság szerint			
2010	18	63	19
2016	16	61	23
2023	13	59	29
A bevándorlás hatása: Magyarországon születettek + külföldön születettek			
2010	17	63	20
2016	16	61	23
2023	12	58	29
A kivándorlás hatása: a Magyarországon született, külföldön (más EU-/EGT-országban) élők			
2010	18	64	19
2016	16	62	22
2023	12	60	28
A be- és kivándorlás együttes hatása: Magyarországon születettek + külföldön születettek – külföldön (más EU-/EGT-országban) élők			
2010	18	63	19
2016	16	61	22
2023	12	59	28

Forrás: KSH Munkaerő-felmérés, EU LFS tükörstatisztika.

Következtetések

A magyar vándorlás mértéke szerény, a vándorlásban részt vevők között nagy a középfokú végzettségűek száma, a végzettségi csoporton belül azonban viszonylag alacsony a vándorlók aránya. A felsőfokú végzettségűek a bevándorlásban és az elvándorlásban is növekvő arányban vesznek részt.

A bevándorlás dinamikáját vizsgálva fontos a *külföldön született* bevándorlók időbeli változását is vizsgálnunk. A jelenleg Magyarországon élő 20–59 éves külföldön született népesség számottevő része (a népszámlálás alapján) már régóta, tartósan él Magyarországon:¹⁰ 1989 előtt érkezett a bevándorlók 7 százaléka, 1990–1999 között mintegy egynegyedük, a következő évtizedben a bevándorlók 28 százaléka. A vizsgáltunk időszakát jelentő években, azaz 2010 után érkezett a bevándorlók 40 százaléka. Ahogy az előzőekben bemutatottuk, a bevándorlás, ha mérsékelten is, de a 2010 óta eltelt időszak második felében gyorsult fel.

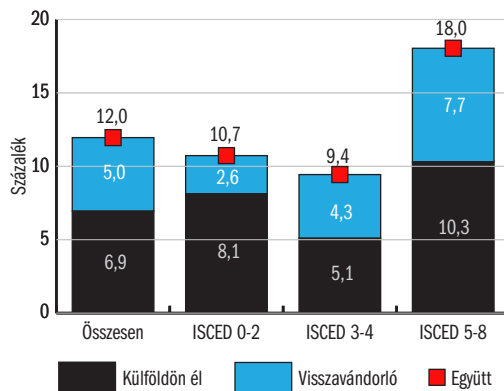
Figyelemre méltó, hogy az egyes iskolázottsági csoportok között ebben a dinamikában nincsen jelentős

különbség. A korai időszakban néhány százalékponttal nagyobb volt a középfokú végzettségű bevándorlók aránya, a legutóbbi időszakban pedig az alacsony és a felsőfokú iskolai végzettségűeké. Fontos végül hangsúlyoznunk, hogy a bevándorlás számbavételekor csak a „természetesnek” tekinthető bevándorlást vizsgáltuk, azokat, akik a népesség részét alkotják, és nem foglalkoztunk a vendégmunkások fokozatosan növekvő csoportjával.

Az elvándorlást vizsgálva azt látjuk, hogy a jelenleg Magyarországon élők átlagosan 5 százaléka élt külföldön legalább egy évet, majd visszatért (a népszámlálás adatai alapján). Az alacsony iskolai végzettségűek esetében ez az arány 2,6 százalék, a középfokú végzettségűek esetében 4,3 százalék és a felsőfokú végzettségűek körében 7,7 százalék. Az EU LFS tükröstatistika szerint azonban az elvándorlás korábban vizsgált arányait figyelembe véve átlagosan a népesség 6,9 százaléka élt az időszak végén külföldön, az alacsony iskolai végzettségűek 8,1 százaléka, a középfokú végzettségűek 5,1 százaléka, a felsőfokú végzettségűeknek pedig 10,3 százaléka. Ezt figyelembe véve az elvándorlás lényegesen nagyobb arányban érinti a népességet. Átlagosan a népesség 12 százaléka élt korábban vagy él jelenleg külföldön. Az arány alacsonyabb a legfeljebb nyolc osztályt végzettek és a középfokú iskolai végzettségűek esetében, de messze magasabb a felsőfokú végzettségűek körében (2.9.6. ábra).

Az elvándorlásban érintett népességben így átlagosan 42 százalék a visszavándorlók aránya, ami az alacsony iskolai végzettségűek esetében – az ebben a csoportban gyorsan növekedésnek indult elvándorlás mellett – pillanatnyilag alacsony, alig több mint 20 százalék, a középfokúak esetében viszont 46 százalék, a felsőfokúak esetében pedig 43 százalék. A visszavándorlás hatása az iskolai végzettségek szerinti összetétel változása mellett az összetétel minőségének a változására is hathat, ennek vizsgálata azonban további kutatások és egy másik tanulmány feladata lehet.

2.9.6. ábra: Az elvándorlásban érintett népesség aránya, 2022 (százalék)

Forrás: Népszámlálás 2022, EU LFS tükröstatistika.

Hivatkozások

- DUSTMANN, C.–GLITZ, A. (2011): *Migration and Education*. Handbook of the Economics of Education, Vol. 4. 327–439. o.
- DUSTMANN, C.–GÖRLACH J.-S. (2016): *The Economics of Temporary Migrations*. Journal of Journal of Economic Literature, Vol. 54. No. 1. 98–136. o.
- GRABOWSKA-LUSINSKA, I.–DRBOHLAV, D.–HÁRS ÁGNES (szerk.) (2016): Immigration puzzles. Comparative

analysis of the Czech Republic, Hungary and Poland before and after joining the EU. Lambert Academic Publishing, Saarbrücken.

HÁRS ÁGNES (2025): Migráció, munkaerőhiány, vendégmunka. Megjelent: *Gábor András–Medgyesi Márton–Tóth István György* (szerk.): Társadalmi riport, 2024. Társi, Budapest, 235–256. o.

MASSEY, D. S. (2015): *A Missing Element in Migration Theories*. Migration Letters, Vol. 12. No. 3. 279–299. o.